

A történelem lapjai

Főszerkesztői beköszöntő

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: B20, N01

Kulcsszavak: gazdaságpolitika, társadalompolitika, Magyarország

Megannyi vezető, értelmiségi küzd – nyíltan vagy palástolt módon – annak a késztetésének a megvalósításával, hogy a történelem részévé váljon. Közülük a jó szándékúak nyilván azt remélik, hogy az általuk vagy az irányításuk alatt létrehozott javak, rendszerek, alkotások, tudományos eredmények olyan léptékűvé emelkednek, amelyekre az emberek majd évek, évtizedek, évszázadok múltán is emlékezni fognak, jótékony hatásukat élvezik. A nagyszerűségük a könyvekbe kerül majd, melyeket az utókor szívesen lapozgat, s a továbblépés kiindulópontjai lesznek, hivatkozási alappá válnak. Nem kevésbé fontos azon emberek munkája sem, akik nap mint nap az eke szarvánál, az esztergapadnál állnak, három műszakban dolgoznak, s a családjuk fenntartására, gyermekeik nevelésére összpontosítják az erőiket. Igaz, szeretjük a látványos dolgokat. Talán mindenki szereti. De e mindennapi küzdelem a családok millióinál teszi a társadalmat társadalommá és fenntarthatóvá. Az értékek, hagyományok, a szeretet, az anyanyelv közvetítése, ápolása csakis a társadalom legkisebb, de legfontosabb sejtjei, a családok létezése által válhat valóra.

Teljesítményorientált világunkban bizony elsikkadnak a hétköznapi hőstettek. E téren (is) „nyugatias nemzet” lettünk. Jó pár éve azonban a kormány részéről adódott a felismerés, hogy a magyar nemzet évszázadai végesek, ha elfogy a népesség, a szeretet, a hagyomány, illetve a kívánnál erősebb mértékben asszimilálódik a magyarság. Így a kiszámíthatóbb s a korábbi évtizedeknél lényegesen kedvezőbb nemzetgazdasági teljesítmények bázisán, az állami költségvetési források felhasználásával széles tere teremtdődött meg a családi adókedvezményeknek, a család- és otthonteremtési támogatásnak, s általuk a gyermeknevelés anyagi terhei mérséklésének. Jóllehet, csak pénzügyi-költségvetési eszközökkel a gyermekvállalási hajlandóságot nem lehet érdemben fokozni, ezért a családokra hárul az a szerep, hogy a mindennapjaikba a család- és gyermekközpontúságot beépítsék, olyan értékrendet formáljanak maguk körül a gyermekeik nevelése során is, amely nem az egó, hanem egy-egy pici közösség (család) kibővítését, egyúttal szellemi és szeretet téren is a kiteljesedést szolgálják. Mert igaz, hogy a puszkagolyók elé történő – néha értelmetlen – kiállítás, a kimagasló sportteljesítmények, szellemi alkotások, egyéni és kollektív boldogulás, „ütésálló” birodalmak létrehozása a történelemkönyvek lapjaira

méltóak, ám most nekünk, magyaroknak azzal kell szembeszelnünk, hogy ha a népese-
dési folyamatok érdemben nem változnak, bizony kimagasló teljesítményeink fogadó- s
olvasótáborra, a potenciális hagyományörzők serege a jövőben megfogható.

A kedvezőtlen folyamatok alakítója sok esetben a restség, a tunyaság, a szeretni
nem tudás. De mindig vannak, akik a sebeket nem bekötözik, hanem arra sőt hinte-
nek. Akadnak nyilván gonosz erők, a rosszak, akik erőszakkal hódítanak, másokat szel-
lemileg és fizikailag leigáznak, s mivel általában rossz dolgokon törnek a fejüket, rossz
dolgokat hoznak létre, amelyek aligha válhatnak az emberiség, a társadalom javára.
A háborúkat kirobbantók, a találmányokat, a hatalmukat a humánus ellen fordítók
e körbe tartoznak. A világ végül is a jó és a rossz párharca, örökös küzdelme marad.
Aztán vannak a gazdasági korszakok, birodalmak, kurzusok, amelyek átfogó rendszertani
jellemzőkkel, kohézióval bírtak, bírnak, s a történelmi tananyagunk ugyancsak
részei. Mulandók nyilván e „komplexumok” is, mint ahogy a Nyugatrómai Birodalom
is az lett, s az azt követő új barbárság kora is elmúlt, aztán a reneszánsz, a gőzgép fel-
fedezése, vele a kapitalizmus, az eredeti tőkefelhalmozás gazdasági nyitánya is a múlté
lett. Mi még láttuk közelről a tervgazdaságot, az 1968-as új gazdasági mechanizmust is
felcsillanni, a piacgazdasági átmenetbe is „belekóstoltunk”, s fura íze volt, így magunk
mögött hagytuk. Kilenvedik éve éljük, tapasztaljuk, formáljuk, mások pedig ízlelgetik
az aktív állammodellt, az állam erősebb gazdasági befolyásolása alatt működő gazda-
ság- és társadalompolitika mindennapjait, a vállalatoknál és a társadalomnál megfog-
ható hatásait. Bennünk, akik az alakítói vagyunk, bizony felmerül, hogy maradandó
lesz-e. Évtizedek, évszázadok múltán lesz-e olyan korszakos jelentőségű, mint az 1867-
es kiegyezést követő dualizmus volt? Megél-e ugyanúgy (legalább) negyven évet, mint
a dualizmus vagy a szocialista tervgazdaság, vagy a negyed évszázados életkort éppen
abszolváló piacgazdasági átmenet?

„Figyelemre méltóak” azok a rendszerek, amelyek gazdasági fejlesztésük által a tár-
sadalom anyagi és szellemi életének javítására, a nemzet politikai függetlenségének,
nagyságának az erősítésére törekşenek. Ilyen volt az 1848–1849-es szabadságharc le-
verése utáni neoabszolutizmus évtizedeit követő, 1867-es kiegyezéssel megnyíló gaz-
dasági és társadalmi fellendülés, melynek – sajnos – az első világháború vetett véget,
s az ország is szétesett. Nemes küzdelem volt a dualista magyar állam részéről, a mo-
dernizáció érdekében, az államvezérelt kapitalizmus kiépítésének végigvitele, mint
ahogy a két világháború közötti időszak is, különösen az 1921 és 1931 közötti bethle-
ni konszolidáció intervalluma, amely a békés újjáépítés, no és persze az elszünetelt
igazságtalanságok orvoslása érdekében munkálkodott, és szinte teljes nemzeti egység
mentén működött. Politikai pártok, gazdasági érdekcsoportok, társadalmi osztályok
közös törekvése volt a Trianon okozta sérelmek helyrehozatala. A munkások körében
szerveződő politikai pártok „lemondták” a sztrájkokat, tüntetéseket, szerződésben vál-
laltan nem éltek e jogaikkal, ezzel is erősíteni akarták a revansra összpontosító kor-
mány működését. Tervgazdaság, piacgazdasági átmenet s megannyi illúzió, amely Ma-
gyarország adottságaitól, hagyományaitól, a társadalom igényeitől eltérő gazdasági és
társadalmi viszonyokat kívántak (kényszerből) importálni, mindezek szertefoszlottak.
Az eladósodottnál is eladósodottabbak lettünk.

Kérdés, dilemma, hogy a 2010 utáni kurzus a négyévente ismétlődő választási győzelmeket kiharcoló módozatként marad-e fenn az emlékezetben, vagy a parlamenti demokrácia szabályai szerint ismétlődő választások bázisán létrejövő kormányok egy átfogó gazdasági korszakot alapoznak meg? Tehát „összeáll-e” a „négyévekből” az önálló, a korábbi kurzusoktól meghatározó jegyeiben különböző és eredményes évtizedek sokasága, s ennek hatására egy gazdasági és társadalmi értelemben felzárkózott, fejlett magyar modell. A végeredményt nyilván nem tudhatjuk, de formáljuk, hogy így legyen. Biztató, hogy az elmúlt százötven évben azok a kurzusok voltak sikeresek és emlékezetesek, amelyek piacgazdasági viszonyok között gazdasági és társadalmi bővülést egy államvezérelt gazdaságpolitika mentén tudtak megvalósítani. Egyértelműen ilyen volt a magyar dualizmus és többé-kevésbé a bethleni konszolidáció időszaka is, mint ahogy a mostani, a 2010 utáni is e sorozatba illeszkedik.

Bár a jelenlegi metódus, kormányzati ügyek nem mindenkinek kedvesek. Állítják is, hogy nagyjából ugyanannyi dollárban a GDP-teljesítményünk, mint tíz évvel ezelőtt. Hangsúlyozzák, hogy a mostanit majd hétszázötvenezer munkavállalóval többen állítjuk elő, így a nemzetgazdasági teljesítményünk csak forintban elszámolva több, ami által a rendszerünk nem hatékony, nem lesz fenntartható. Persze megválaszolandó, hogy ha többen és többet dolgozunk, miért nem emelkedik a dollárban is kimutatott bruttó hazai termék? Nos, azért, mert a forint elleni folyamatos támadások, a spekuláció gyengíti a nemzeti valuta árfolyamát. És még egy kritika, ellenvetés ellenünk: hét éve ugyan folyamatos a reálbér-emelkedés, duplájára nőtt a minimálbér, emelkednek a szociális juttatások, ám a forintban elszámolt jövedelem egyharmadát elviszi a forint romlása, a kedvezőtlen árfolyam. Erről a kormány és a jegybank aligha tehet, mert akik rontják a forintot, százsoros, ezerszeres mértékben erősebbek. Több pénzük van akár a spekulációra is, mint a polgári kormánynak vagy a Magyar Nemzeti Banknak. Márpedig a rendszer fennmaradását a kormányzati fiskális politika és a vele egy irányba tartó jegybank eddig kiválóan szolgálta, hiszen stabil a gazdaság. Aki a bérek, szociális juttatások emelkedését, a vállalatok gyarapodását, a család- és otthonteremtési támogatás további bővülését reméli, az erre a gazdaságpolitikára ráutalt, érdeke, hogy fennmaradjon. De nyilván tovább kell lépni a gazdaságirányításban. Óriási tartalékok vannak a kis- és középvállalati szektorban, de zömüknek a mérete annyira kicsi, hogy még a minimálbér-emeléseket is nehezen tudja kigazdálkodni. Gyengék a fejlesztési kapacitásaik, de főleg a motivációjuk az innovációra. E stratégiai terület nagyobb kohéziója további lendületet adhat, mint ahogy a nemzetközi vállalatokkal a további stratégiai partnerépítési folyamat is. Az olyan kényes kérdésekre is, mint a vállalatok és a munkavállalók közötti béralku folyamata, a Pénzügyminisztériumnak a jövőben nagyobb figyelmet kell fordítania. Mert bizony egy állam vezérelte piacgazdaságban az állam s a nevében eljáró pénzügyi tárca, mint a gazdaság szabályozásáért felelős, nemcsak a minimálbér- és garantáltbérminimum-tárgyalások koordinációjára hivatott, hanem a piaci alapon működő vállalkozások és munkavállalók együttműködésének, a minimálbéreken túli bérmegállapodások elősegítésére is. Így volt ez a Monarchia idején is. Az ipartámogatási törvények¹ az ipartestületek létrejöttét (is) szorgalmazták, melyek által az ipar szervezettségét és az iparban foglalkoztatottak érdekeit erősítette az állam.

Tehát a gazdasági teljesítmények fenntartása, új növekedési faktorok bevonása, a kisvállalatok integrációjának kormányzati-jegybanki eszközökkel történő elősegítése, a munkavállalói érdekek még erősebb állami felkarolása és a „kiművelt emberfőkben” rejlő tudás szervezettebb társadalmi hasznosítása, a kutatóhelyi teljesítmények nagyobb hatékonyságúvá tétele lehet az újabb lendület forrása. A fenntarthatóság, a gazdasági korszak formálása most ezekre a kihívásokra célszerű hogy fókuszáljon.

Az előttünk álló időszak most a nyugodt építkezésé. A forint elleni spekulációk ellenére is van „töltet” a fejlődéshez, hiszen az egyharmad „elkonfiskálása” ellenére is pozitív egyenlegű a devizában elszámolt bér-jövedelem gyarapodás,² nem is beszélve a forintban kimutatott, hét év alatti majd kétszeres reálbér-emelkedésről. Stabil az állampénzügyi szektor, és öt százalék körüli a gazdasági növekedés. A *Polgári Szemle* társadalomtudományi folyóirat küldetése pedig, hogy a Magyar Tudományos Akadémia nem túlértékelt tudományos lapbesorolása ellenére, tovább növeljük a megjelenő dolgozatok tudományos módszertanbeli pluralizmusát, amellyel a valóság, a körülöttünk zajló folyamatok még objektívebb feltárása válik lehetővé. Belföldi olvasóinknak szánt magyar nyelvű, a 2019-ben negyedik alkalommal megjelenő angol nyelvű, illetve az első alkalommal megjelenő kínai lapszámunkban is erre törekszünk.

Érdemes *Polgári Szemlét* olvasni!

Prof. dr. Lentner Csaba
egyetemi tanár, főszerkesztő

JEGYZETEK

¹ Lásd például: 1884: 17. tc., 1890: 14. tc.

² Azon „egyszerű” tényről se feledkezzünk meg, hogy az 1995-ös Bokros- és a 2006-os Gyurcsány-, majd Bajnai-csomag idején – forintban elszámolva – 10–30 százalékkal csökkentek a nyugdíjak, családok százalékától vonták meg a családi pótlékot és más állami juttatásokat, sőt tízszeres munkanélküliség volt, tízezerszámra mentek tönkre a hazai vállalkozók. És ha forintban – mindannyiunk emlékezte szerint – estek a jövedelmek, akkor vajon dollárban, már csak a nemzeti valuta folyamatos és tervszerű leértékelésének hatására (Bokros Lajos, Surányi György devizapolitikája), vagy a 2007–2008-as világgazdasági válság előtt már „tetszhalott” állapotban lévő költségvetés-politika következtében a dollárban elszámolt jövedelem-visszaesés milyen (további) zuhanást eredményezett? Ó, boldog békeidők?!